

Růžena Pokorná - Purkyňová

Můj dědeček Jan Evangelista Purkyně a Blatná

Z knihy Život tří generací. Vzpomínky na velké Purkyně, 1944

Podstatně změnil se život dědouškův, když v mládí vyměnil kondice chudého studenta filosofie v bohatých pražských rodinách u barona Schuttersteina a u Weitenweberů roku 1810 za stálé místo vychovatele v rodině barona Hildprandta. Tam našel krásný domov a porozumění v ušlechtilém prostředí rodinného zámku v Blatné. Vyučoval syna Ferdinanda matematice a vědám přírodním. Starého barona Františka Hildprandta, který byl asi typem osvícenského aristokrata z přelomu 18. a 19. století, zaujal mladý učený vychovatel tak, že brzo poměr zaměstnavatele a zaměstnance se změnil v přátelství. I po ukončení vychovatelské činnosti zůstal poměr mezi vzácnou tou rodinou a mladým učencem ideální. Baron jej nepodporoval jen na dalších studiích v Praze. Když o prázdninách dlel Purkyně v Blatné, osnovali spolu plány ideálního vychovatelského ústavu - Purkyňovy "akademie" a baron vážně pomýšlel na to, zda by bylo možno uskutečnit toto pokusné učiliště pro tělesně i duševně zvlášť vynikající děti na blatenském zámku. Bylo to někdy v roce 1816, dva roky před doktorátem Jana Evangelisty v roce 1818.

Dokončiv lékařská studia obdržel Purkyně dopis s vyzváním, aby se rozhodl, přijme-li stipendium pruské vlády k cestě po cizozemských ústavech anatomických a zvěrolékařských. Stipendium měl k dispozici dr. Rust, generální chirurg pruské armády, starý přítel profesorů Fritze a Vavrucha, jimiž byl Purkyně Rustovi doporučen. Dopis ho stihl v Blatné, kde dlel návštěvou. O tom Purkyně píše následující.

... Šel jsem s listem hned k baronovi, že použiji té příležitosti k cestám po cizině a že navštívím Švýcarsko a že se tam také ohlédnu po tamních ústavech vychovatelských. Připomínám, že jsem tenkrát nebyl ještě doktorem a že jsem na promoci ani nepomýšlel, doktorát také nebyl podmínkou pro stipendium. Tu on se svým, mně nezapomenutelným dobrotivým okem ke mně pohlédl - on seděl, já stál - a pravil: "A cožpak půjdete na cesty bez klobouku?" - a když jsem se nedovtipoval, připojil: "doktorského?" a hned doložil: "Víte co? Když přijдете nyní do Prahy, jděte k mému hausmistrovi Kristiánu (bylo to v Široké ulici č. 737) a on vám dá všechno, co budete potřebovat na disertaci a k doktorování." I vytiskl jsem svou disertaci, již jsem svému vznešenému maecenatu věnoval a stal se doktorem ...

Nevěnoval baronu Hildprandtovi pouze disertaci, dal si na památku zhotovit i odlitek jeho dobročinné ruky, kterou ve skleněné skřínce do konce života měl na očích. Radostně mne dojal, když jsem měla nedávno možnost přesvědčit se, že naopak i potomci ušlechtilého barona Františka Hildprandta s pietou a přímo posvátnou úctou uchovávají památku Jana Evangelisty Purkyně; zůstal s nimi ostatně i můj otec Karel Purkyně v přátelském styku - jeho dnes slavný obraz "Zátiší s bažanty" visíval až do r. 1912 na Blatné jako otcova revanš za zaslouženou zvěřinu. Náš dědoušek Jan Evangelista Purkyně v milé své nezapomenutelné Blatné poznal mnoho vzácných a zajímavých osobností. Z nejušlechtlejších a nejroztomilejších, soudím, byla mladá přítelkyně jeho, Adéla hraběnka Desfoursová (portrét níže). Dojížděla návštěvou k rodině Hildprandtů ze svého sídla Hrádku u Sušice na Šumavě. Dvaatřicet jejích dopisů, psaných Purkyňovi do Vratislavi, máme zachováno v rodinných památkách v Zemském museu.

Kolem poměru Jana Evangelisty a krásné i ušlechtilé komtesy Adély udržuje se mnoho pověstí, které v něm hledají romantický počátek Purkyňova citového života. Jsou to vše jen dohady. Ač nelze popřít, že mohl tu být jakýsi hlubší zájem než pouhé přátelství - jaké ještě ve stylu starých dob Purkyně s komtesou navázal - alespoň na straně dědouškově, skutečných důkazů pro to není. Z dopisů samých se tak usuzovat nedá, neboť nesmíme zapomínat, jak jinak a vzletněji hovořili lidé z počátku 19. století o svých citech vůbec. Adéla milovala upřímnou láskou mladého právníka, administrátora rodinných statků Benjamina Kozlera. Její láska byla opětována, byla však beznadějná. Hraběnka - matka se příkře postavila proti sňatku. Purkyně byl věrným důvěrníkem obou milenců. Zda v srdci choval lásku k Adéle, nemožno s určitostí tvrdit. Dopisy však ustaly, jakmile se na podzim r. 1827 oženil s Julií Rudolphiovou, dcerou slavného berlínského učenice švédského původu. I Julie byla, stejně jako Adéla, bytost nevšední ...

Ilustrace:

V. Volavka: *Karel Purkyně. Edice Malá galerie, sv. I., Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1962.*

Karel Purkyně: Bažanti. *Olej na plátně 110x72 cm, sign. Karel Purkyně. Od r. 1923 v Moderní galerii č. inv. M403. Malováno pro rodinu Hildprandtovu jako revanš za zásilku bažantů. Ještě r. 1912 v majetku rodiny Hildprandtů na zámku Blatná, kde obraz objevil Rudolf Kuchynka. Dílo je možné datovat k roku 1861. (V. Volavka, Karel Purkyně. Praha 1942).*